

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Situationele onveiligheidsbeleving: een verkenning van situationele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit in stad en wijk

Brands, J.; Spithoven, R.

Citation

Brands, J., & Spithoven, R. (2023). Situationele onveiligheidsbeleving: een verkenning van situationele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit in stad en wijk. *Tijdschrift Voor Veiligheid*, 22(2), 20-43. doi:10.5553/TvV/000053

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3634041>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Situationele onveiligheidsbeleving

Een verkenning van situationele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit in stad en wijk*

Jelle Brands & Remco Spithoven

Op basis van een gedeeltelijke replicatie van eerder werk van Gray, Jackson en Farrall worden situationele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit in een Nederlandse stad (Amsterdam) en wijk (Oostgaarde, Capelle aan den IJssel) verkend. Net als Gray, Jackson en Farrall vinden wij dat deelnemers relatief weinig van dergelijke momenten in het dagelijks leven rapporteren. Dit staat in schril contrast met de algemene zorgen over (slachtofferschap van) criminaliteit die breder in dit onderzoek, en in fear of crime-onderzoek in het algemeen, worden gerapporteerd. Door ons gemaakte toevoegingen aan het instrument van Gray, Jackson en Farrall bieden tegelijkertijd een scherp(er) beeld van lokale en concrete zorgen die toch ook door een deel van de bevraagde bewoners ervaren worden, en vormen volgens ons dan ook een goed uitgangspunt om daar gericht wat aan te kunnen doen.

1 Inleiding

Vragen over hoeveel zorgen inwoners zich maken om zelf slachtoffer te worden van criminaliteit of specifieke vormen van criminaliteit – over het algemeen, in de eigen stad, wijk of buurt – zijn inmiddels onderdeel van menig survey. Resultaten ontleend aan zulke onderzoeken schetsen een belangrijk, algemeen beeld van ‘de veiligheidsbeleving’ en de beleving van de risico’s voor persoonlijk slachtofferschap van criminaliteit. Tegelijkertijd hebben onderzoekers door de jaren heen ook op verschillende beperkingen van gangbare vraagstellingen in deze surveys gewezen (zie bijv. Farrall & Gadd, 2004a; Hale, 1996; Spithoven, 2017a). Eén belangrijke beperking is dat er maar mondjesmaat wordt ingegaan op *concrete momenten* waarop personen zich in het dagelijks leven zorgen maken om slachtoffer te worden van criminaliteit (Pleysier, 2008). Gray, Jackson en Farrall (2006: 1) stellen zelfs dat *[i]nstead of data on the patterning and ecology of events of fear, we have vague summa-*

* Wij danken dr. Harry Smeets, onderzoeker bij Dienst Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam voor het meedenken en het verlenen van toegang tot het online burgerpanel van Amsterdam. Ook zijn wij Dianne Hensen dankbaar: zij verzamelde de data voor de sample in Capelle aan den IJssel in het kader van haar afstudeerproject voor de Master Forensische Criminologie aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden. Als laatste zijn wij nadrukkelijk onze dank verschuldigd aan twee anonieme reviewers. Hun gedetailleerde lezing van de eerste versie van ons manuscript, en de nuttige en inhoudelijk gedegen adviezen die zij gaven, hebben nadrukkelijk bijgedragen aan de kwaliteit van de revisie van dit artikel, waarvoor wij de reviewers erkentelijk zijn.

ries of a “global” intensity of worry’. In dit artikel beogen wij meer te weten te komen van die patronen en de bijbehorende ecologie van angstige situaties.

Wij sluiten ons daarmee aan bij verschillende onderzoekers die adviseren om in aanvulling op globale intensiteitsmetingen van meer algemene zorgen over de dreiging van slachtofferschap van criminaliteit (‘hoeveel zorgen maakt u zich om slachtoffer te worden van ...’), meer onderzoek te doen naar de concrete momenten (*events*) in het dagelijks leven van inwoners waarbinnen zorgen over of angst voor slachtofferschap van criminaliteit als een *directe ophanden zijnde dreiging* wordt ervaren (zie bijv. Gabriel & Greve, 2003; Gray, Jackson & Farrall, 2006, 2008; Pleysier, 2008; Pleysier, Vervaeke & Goethals, 2004; Van der Wurf, 1992). Er circuleren in de (inter)nationale literatuur verschillende concepten om aan deze specifieke ervaringen te refereren: *fear events*, die doorgaans worden ervaren op *fear spots* (Fisher & Nasar, 1995), *situational fear of crime* (Solymosi, Bowers & Fujiyama, 2015), *actual fear* (Garofalo, 1981) en beleefde angst (Van der Wurf, 1992). Wij hanteren hierna situatiele onveiligheidsbeleving, of situatiele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit, als centraal begrip.

Dat er in vragenlijstonderzoek een onderscheid gemaakt kan worden tussen globale intensiteitsmetingen van zorgen over de dreiging van slachtofferschap van criminaliteit en situatiele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit betekent overigens nadrukkelijk niet dat deze concepten los van elkaar staan. Het werk van Farrall, Jackson en Gray (2009) beschrijft bijvoorbeeld evenwel hoe de twee eerdergenoemde ‘*streams of fear*’ (*summaries of a “global” intensity of worry*’ en ‘*events of fear*’) samengevoegd kunnen worden om zo deelnemers onder te verdelen in vier groepen: ‘*the unworried*’, ‘*the anxious*’, ‘*the worried*’ en ‘*the frequently worried*’ (zie voor meer informatie: Farrall, Jackson & Gray, 2009: 167-177).

De keuze om ons in dit onderzoek toch in het bijzonder te richten op situatiele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit komt voort uit onze specifieke interesse in deze vorm. Gabry Vanderveen¹ schreef in haar proefschrift uit 2006 (p. 317-318) al dat het doen van onderzoek naar zorgen over of angst voor criminaliteit (vaak) gepaard gaat met het maken van belangrijke keuzes voor een specifiek deelconcept, of bepaalde deelconcepten, en het toepassen of ontwikkelen van onderzoeksmethode(n) bij dit (of deze) deelconcept(en).

Zo heeft de onderzoeksgroep van Gray, Jackson en Farrall (2006, 2008; zie ook Farrall & Gadd, 2004a; Farrall, Jackson & Gray, 2009)² zich ingezet om een specifieke onderzoeksmethode te ontwikkelen om ‘*concrete moments of fear (which can be measured in terms of frequency)*’ (Gray, Jackson & Farrall, 2011a: 13) in kaart te brengen. Zij ontwikkelden een set vragenlijst-items waarin deelnemers gevraagd werd terug te denken aan specifieke situaties waarin zij zich zorgen maakten om zelf slachtoffer van criminaliteit te worden. Waar hun benadering dus niet situati-

- 1 Onze gewaardeerde *fear of crime*-collega Gabry Vanderveen is op 10 januari jongstleden overleden. Tijdens het schrijven van de revisies op dit artikel is haar werk opnieuw regelmatig door onze handen gegaan. Onze gedachten gaan uit naar haar familie, vrienden en collega’s.
- 2 De samenwerking tussen deze auteurs heeft tot een groot aantal theoretische en empirische inzichten over verschillende publicaties geleid. Wij gebruiken de term ‘onderzoeksgroep’ om te verwijzen naar hun samenwerking en hun gezamenlijke bijdragen aan het wetenschappelijke *fear of crime*-debat.

onele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit van deelnemers *in het moment zelf* ophaalt, levert ze wel een *werkbaar* en *schaalbaar* alternatief om deze situationele onveiligheidsbeleving te *benaderen* op basis van reflectie. Dit levert ons een indicatie van hoe vaak burgers situationele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit ervaren (omvang).

In dit artikel zullen wij allereerst een gedeeltelijke replicatie leveren van het onderzoek van de onderzoeksgroep Gray, Jackson en Farrall. Wij stellen bovendien een toevoeging voor op hun benadering, waarmee nader zicht kan worden verkregen op de kenmerken van de situaties (aard) waarin deze situationele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit tot stand komen. We krijgen zo een beter beeld van hoe – een herinnering aan – dergelijke ervaringen er eigenlijk uitzien. En daarmee ook in hoeverre het ontwerp van de vraagstelling inderdaad in staat is om situationele onveiligheidsbeleving goed te benaderen. Daarnaast onderzoeken wij de meerwaarde van een lokale toepassing van de benadering van Gray, Jackson en Farrall, waar zij deze initieel juist als onderdeel van een landelijke slachtoffer-schap-enquête hebben uitgezet.

Een lokale bestudering van de aard én omvang van situationele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit is in onze ogen van belang, omdat juist dit deelconcept inspeelt op de wortel van het maatschappelijk probleem rondom onveiligheidsbeleving. De negatieve ervaringen, in de vorm van stress, zorgen of zelfs angst rondom slachtofferschap van criminaliteit in specifieke situaties, hebben volgens verschillende onderzoekers, maar volgens Lee (2007) nadrukkelijk ook volgens politici, een sterk negatieve invloed op de bewegingsvrijheid (Ditton et al., 1999) en het algehele welzijn van mensen (Farrall et al., 1997; Gabriel & Greve, 2003). Bovendien biedt een lokaal en specifiek beeld van de aard en omvang van zulke lokale situationele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit mogelijk concrete aanknopingspunten voor de aanpak van onveiligheidsbeleving (zie ook Spithoven, 2017b, 2018).

2 De ‘frequentiemeting’ naar zorgen over slachtofferschap van criminaliteit van Gray, Jackson en Farrall

Een aantal onderzoeken van de onderzoeksgroep Gray, Jackson en Farrall richt zich op ‘*events of worry rather than summaries of the intensity of worry*’ (2006: 2). In deze onderzoeken worden deelnemers de volgende vragen gesteld:

‘Q1: *In the past year, have you ever felt worried about ... (car theft / burglary / robbery).*

Q2: *[if YES at Q1] How frequently have you felt like this in the last year [n times recorded].*

Q3: *[if YES at Q1] On the last occasion how fearful did you feel? [not very worried / a little bit worried / quite worried / very worried / cannot remember]’ (Gray, Jackson & Farrall, 2006: 2)*

De analyses van Gray, Jackson en Farrall laten zien dat een relatief groot deel van het algemene publiek in het Verenigd Koninkrijk (tussen de 68% en 85%, afhankelijk van het type criminaliteit) zich van de afgelopen twaalf maanden geen situatie kon *herinneren* waarin zij zich zorgen maakten om slachtoffer te worden van criminaliteit (Farrall, Jackson & Gray, 2009; Gray, Jackson & Farrall, 2006, 2008). Deelnemers die dat wel deden, rapporteren deze gevoelens veelal in een lage frequentie. Een klein deel van hun deelnemers gaf aan zich zeer regelmatig zorgen te maken. Het door Gray, Jackson en Farrall geleverde empirische inzicht van onveiligheidsbeleving als '(...) *a relative infrequent experience when research focuses on a more experientially based conception of fear*' (Gray, Jackson & Farrall, 2008: 378) staat in schril contrast met de eerder besproken globale intensiteitsmetingen over slachtofferschap van criminaliteit die doorgaans veel breder gerapporteerd worden door het algemeen publiek (Ditton et al., 1999; Gray, Jackson & Farrall, 2006).

In hun werk beschrijven Gray, Jackson en Farrall ook dat ieder *fear event*, naast een eigen intensiteit, ook '*a given context and a set of antecedents and consequents*' (Gray, Jackson & Farrall, 2008: 368) kent. Er zou dus gevraagd kunnen worden naar de aard van het laatste door de deelnemers herinnerde *fear event*: wat zorgde er toen voor dat de '*situatie voorhanden als "potentieel gevaarlijk"*' (Pleysier, Vervaeke & Goethals, 2004: 43) werd beoordeeld? Hoe we dit het beste zouden kunnen aanpakken, wordt binnen het werk van Gray, Jackson en Farrall echter niet geheel duidelijk. Op dit punt kan inspiratie geput worden uit de bredere literatuur over situational onveiligheidsbeleving.

Meer algemeen wordt binnen deze literatuur het belang van een in een specifieke tijd en ruimte geplaatste meting van situational *fear of crime* onderschreven:

'[a] fear of crime event can be experienced by someone with a certain readiness to experience fear of crime, which can depend on a number of factors which the individual brings with them (e.g., age, gender, psychological distance, familiarity with an area) in the presence of certain cues in the environment (e.g., disorder, graffiti)' (Solymosi, Bowers & Fujiyama, 2015: 196).

Dit citaat maakt volgens ons duidelijk hoe een *fear of crime event* tot stand komt: een dergelijk event is de confrontatie tussen '*aanwijzingen of hints (cues of triggers)*' (Pleysier, Vervaeke & Goethals, 2004: 43) uit de directe omgeving én kenmerken, ervaringen en 'kennis' van de persoon *als onderdeel van* die omgeving (Brands, Schwanen & Van Aalst, 2015; Gabriel & Greve, 2003; Spithoven, 2017a). Een zekere dispositie of angstige aanleg kan aanleiding vormen tot het vaker en intenser ervaren van situational zorgen over slachtofferschap van criminaliteit (Gabriel & Greve, 2003: 601).

Ook kwetsbaarheid treedt binnen deze literatuur nadrukkelijk op de voorgrond. Daarbij wordt gesuggereerd dat personen die (situational) minder weerbaar zijn, of zichzelf minder weerbaar achten, frequenter situational zorgen over slachtofferschap van criminaliteit zullen ervaren (Spithoven, 2017a; Van Noije & Iedema, 2017). De invloed van kwetsbaarheid is ook gedeeltelijk terug te zien in het werk van Gray, Jackson en Farrall (2006); geslacht en leeftijd (veelal opgevat als *proxies* voor kwetsbaarheid, zie ook Hale, 1996; Kiliyas, 1990; Killias & Clerici, 2000) blij-

ken bijvoorbeeld voor specifieke vormen van criminaliteit voorspellers voor het wel of niet rapporteren van een *fear event*. Naast kenmerken van de persoon spelen eerdere ervaringen een rol. Die kunnen betrekking hebben op slachtofferschap, maar ook op algemene ervaringen van en bekendheid met de specifieke omgeving, het gebied waarin de omgeving zich bevindt en/of van vergelijkbare omgevingen. Pleysier, Vervaeke en Goethals (2004: 41, zie ook Chadee & Chadee, 2016; Hale, 1996; Lupton, 1999; Sparks, 1992) beschrijven bijvoorbeeld het belang van *'mental maps die men kan bovenhalen om de verwerking van een specifieke, unieke situatie te kaderen'*. Ze vormen een verwachting van wat in die omgeving 'normaal' is, maar ook van wat afwijkend of *'out of place'* (zie Cresswell, 1992) lijkt en een dreiging zou kunnen vormen. Zoals hierboven beschreven, zijn ook *cues/triggers* in de omgeving van belang bij het ervaren van situationele *fear of crime*. Het gaat dan om (aanwijzingen of hints die wijzen op) de aanwezigheid van criminaliteit, verloedering (becladding, vernieling, vervuiling) en overlast (gevende personen) (Spithoven, 2017a; Van Noije & Iedema, 2017). Aanwezige anderen kunnen overigens ook nadrukkelijk bijdragen aan het situationele veiligheidsgevoel via sociale controle. Het gaat er dus ook nadrukkelijk om wie de aanwezige anderen zijn (Brands, Schwanen & Van Aalst, 2015). Duisternis speelt ook op verschillende wijzen een rol. De perceptie van de *'hours of darkness'* als *'a time of danger, fear, crime and sin seem to be persistent and deeply embedded components'* in onze cultuur (Hobbs et al., 2003: 44; zie ook Williams, 2008). Anderzijds kan donkerte ook het overzicht beperken, en daarmee het inschatten van situaties bemoeilijken. Ook de gebouwde omgeving zelf kan overzicht beperken (Newman & Frank, 1982; Gabriel & Greve, 2003). Daarnaast wijzen Fischer en Nasar (1992) op het belang van een gebrek aan vluchtmogelijkheden en de aanwezigheid van potentiële verstopplekken voor kwaadwillende personen voor de beoordeling van situaties als potentieel bedreigend. Op basis van de(z) literatuur mag dan ook worden verwacht dat specifieke combinaties van deze factoren in tijd en ruimte (Solymosi, Bowers & Fujiyama, 2015) een prominente rol spelen in de verklaring voor het ontstaan van situationele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit.

3 Methode

In de huidige studie wordt de door Gray, Jackson en Farrall (2006, 2008; Farrall, Jackson & Gray, 2009) ontwikkelde benadering door ons gedeeltelijk gerepliceerd. Om de meerwaarde van een lokale toepassing van hun benadering te onderzoeken, hebben wij tevens besloten om deze uit te zetten op verschillende schaalniveaus: op het niveau van een stad (Amsterdam), en op het niveau van een wijk (Oostgaarde (Noord), in Capelle aan den IJssel).

3.1 Dataverzameling

De data voor dit onderzoek werden in de stad Amsterdam en in de wijk Oostgaarde (Noord) in Capelle aan den IJssel verzameld. We hebben beoogd om onderzoekslocaties te selecteren waar, in vergelijking met andere steden/wijken, de veiligheidsbeleving relatief onder druk staat (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023; Buurt-

monitor gemeente Capelle aan den IJssel, 2023; Spithoven & Gloudemans, 2018). Dit leek ons relevant, omdat in een ‘erg veilig ervaren’ stad of wijk er waarschijnlijk minder situationele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit gerapporteerd zullen worden. Als grootstedelijke context is de stad Amsterdam een interessante locatie voor onderzoek naar de veiligheidsbeleving; over het algemeen wordt aangenomen dat vooral in (grote) steden de veiligheidsbeleving onder druk staat (zie bijv. Atkinson & Millington, 2018; Bruinsma, 2007). Data van het Centraal Bureau voor de Statistiek (2023) laten ook zien dat Amsterdam (samen met de vier andere grote steden) gemiddeld genomen lager scoort op veiligheidsbeleving dan middelgrote Nederlandse steden. De keuze om het onderzoek uit te zetten in Amsterdam, en niet in een van de andere grote Nederlandse steden, is gebaseerd op de mogelijkheid die wij in mei 2018 geboden kregen om onze survey uit te zetten onder het online burgerpanel van de gemeente Amsterdam. In mei tot en met augustus 2019 is vervolgens in de wijk Oostgaarde in Capelle aan den IJssel een pen-en-papier enquête uitgezet. Daarbij is bewust geënquêteerd in de nabijheid van verschillende lokale voorzieningen in de wijk, verdeeld over verschillende momenten op de dag, om zo een gevarieerd sample te verkrijgen van bewoners en andere gebruikers van de wijk. De betreffende wijk is geselecteerd op basis van eerdere analyses van Spithoven en Gloudemans (2018), waaruit blijkt dat in deze wijk de veiligheidsbeleving nadrukkelijk onder druk is komen te staan.

Hoewel de inhoud van de online en pen-en-papier survey (zie hieronder) exact hetzelfde waren, kunnen wij niet met zekerheid stellen dat het verschil in methode van afname geen invloed op de afhankelijke en onafhankelijke variabelen heeft gehad. Dat moet nadrukkelijk als een beperking van deze studie worden beschouwd. Tegelijkertijd stelden wij ons hoofdzakelijk tot doel om de lokale toepasbaarheid van het instrument te toetsen en dit is dan ook waar wij de twee dataverzamelingen in dit artikel voor gebruiken. Een strikte vergelijking tussen de twee contexten is daarbij wat ons betreft van ondergeschikt belang.

3.2 Variabelen

Om invulling te geven aan de doelstelling nader zicht te krijgen op de kenmerken van de situaties (aard) waarin situationele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit tot stand komen, hebben we verschillende variabelen gebruikt uit een meer omvattende vragenlijst. De centrale variabele hebben wij gebaseerd op de filtervraag zoals in het eerder behandelde werk van Gray, Jackson en Farrall:³

‘Heeft u zich in de afgelopen twaalf maanden zorgen gemaakt om zelf slachtoffer van criminaliteit te worden? [Ja (1) / Nee (0) / Weet ik niet / Geen antwoord]’

3 Gray, Jackson en Farrall specificeren in hun onderzoeken deze vraag al naar type criminaliteit. Wij hebben ervoor gekozen om dat niet te doen. In plaats daarvan vroegen wij na een algemene filtervraag – omwille van de sturende invloed die in onze ogen uitgaat van dergelijke suggesties en dus zorgen voor de zogenaamde inhoudsvaliditeit van metingen (De Vaus, 2001) – naar de ervaring in een opvolgende vraag over wat voor type criminaliteit de deelnemer zich de laatste keer zorgen maakte om zelf slachtoffer van criminaliteit te worden.

Aan de deelnemers die aangeven zich de afgelopen twaalf maanden zorgen te hebben gemaakt om zelf slachtoffer van criminaliteit te worden, zijn aanvullende vragen gesteld die nader invulling geven aan de specifieke situatie waarin hun laatste ervaring plaatsvond. Er is gevraagd naar:

- hoe vaak de deelnemer zich (ongeveer) in de afgelopen twaalf maanden zorgen maakte om zelf slachtoffer van criminaliteit te worden [open, in aantallen];
- hoe bezorgd de deelnemer *de laatste keer* was toen hij/zij zich zorgen maakte om zelf slachtoffer van criminaliteit te worden [Zeer bezorgd / Behoorlijk bezorgd / Een beetje bezorgd / Amper bezorgd / Weet ik niet / Geen antwoord];
- over wat voor type criminaliteit de deelnemer zich *de laatste keer* zorgen maakte om zelf slachtoffer van te worden [open];
- wat de specifieke situatie en de omstandigheden waren waarin de deelnemer zich *de laatste keer* zorgen maakte om zelf slachtoffer van criminaliteit te worden [open];
- of *er de laatste keer* dat de deelnemer zich zorgen maakte om zelf slachtoffer van criminaliteit te worden een ander persoon – of een groep andere personen – aanwezig was die de deelnemer dit gevoel bezorgde [Nee / Ja, één persoon / Ja, twee personen / Ja, een kleine groep / Ja, een grote groep];
- op welk dagdeel de deelnemer zich *de laatste keer* zorgen maakte om zelf slachtoffer van criminaliteit te worden [Ochtend / Middag / Avond / Nacht];
- het type locatie waar de deelnemer zich *de laatste keer* zorgen maakte om zelf slachtoffer van criminaliteit te worden [Op straat / Thuis / Op het werk / Op school / In een ander pand / In het openbaar vervoer / In het buitenland / Dit was ergens anders, namelijk];
- in het geval deelnemers aangaven dat de laatste ervaring *op straat* was, is aan hen gevraagd of het een locatie betrof op straat in de eigen buurt, een locatie op straat waar de deelnemer vaker aanwezig was, of dat het een locatie betrof op straat waar de deelnemer juist voor het eerst was. In alle gevallen is bovendien aan de deelnemers gevraagd om de precieze coördinaten van de locatie te rapporteren. Bij de online survey werd dit gedaan door middel van een in de survey geïntegreerde kaart, waarin door de respondenten in- en uitgezoomd kon worden. De X-Y- coördinaten van de geselecteerde locatie werden vervolgens automatisch opgeslagen. Bij de pen-en-papier survey werd de deelnemer gevraagd om op een mobiel device, via Google Maps, de exacte locatie aan te wijzen. Via Google Maps konden vervolgens de X-Y-coördinaten worden verkregen, die de enquêteur vervolgens zorgvuldig in de vragenlijst noteerde.

Aan alle deelnemers is ook gevraagd hoe bezorgd zij over het algemeen zijn om slachtoffer te worden van criminaliteit [Zeer bezorgd (3) / Behoorlijk bezorgd (2) / Een beetje bezorgd (1) / Totaal niet bezorgd (0) / Weet ik niet / Geen antwoord]. Ook zijn er twee stellingen voorgelegd die dispositionele *fear* (zie Gabriel & Greve, 2003) benaderen: Ik reageer snel angstig op situaties, en Ik ga meestal van het ergste uit [Beide: Sterk mee eens (3) / Mee eens (2) / Mee oneens (1) / Sterk mee oneens (0) / Geen antwoord]. Als laatste is de deelnemers gevraagd naar hun geslacht (vrouw (1) / man (0)) en hun leeftijd (jaren), als eerder genoemde *proxies* voor kwetsbaarheid (Hale, 1996; Kiliyas, 1990; Killias & Clerici, 2000).

3.3 De rek in reflectie

Op dit punt is het van belang om stil te staan bij de door ons gehanteerde filtervraag – en in ons onderzoek tevens afhankelijke variabele: ‘Heeft u zich in de afgelopen twaalf maanden zorgen gemaakt om zelf slachtoffer van criminaliteit te worden? [Ja (1) / Nee (0) / Weet ik niet / Geen antwoord]’. Door middel van deze vraag wordt een *herinnering* aan de ervaring van situationale zorgen over slachtofferschap van criminaliteit uitgevraagd. We zijn ons nadrukkelijk bewust van het feit dat achteraf bevragen niet hetzelfde is als ‘in het moment zelf, daar en dan’ ervaren, bevragen en rapporteren. Net als in veel ander onderzoek naar dit onderwerp⁴ vormt onze meting dan ook nadrukkelijk een *benadering* van situationale zorgen over slachtofferschap van criminaliteit (zie ook Solymosi et al., 2021).

In de wetenschappelijke literatuur bestaat overigens een meer algemene discussie over de vraag of mensen überhaupt in staat zijn om accurate reflecties te geven van gebeurtenissen die langere tijd geleden hebben plaatsgevonden. Volgens psychologen als Dalgeish (2004) is dit voor respondenten twee weken na een ervaring al niet meer goed mogelijk, omdat het geheugen in de tussentijd wordt vertroebeld door nieuwe ervaringen en meer algemene, persoonlijke kenmerken. Daarmee deden Box en collega’s (1987) en Skogan (1987) in vroege, theoretische verkenningen van situationale onveiligheidsbeleving deze richting van onderzoek als onlogisch af (zie ook Hale, 1996), want er zouden in een steekproef immers te weinig respondenten aanwezig zijn die in de twee weken voorafgaand aan het onderzoek dergelijke ervaringen hebben opgedaan.

Het gaat ons in dit onderzoek echter niet om *exacte* reflecties van deze doorleefde momenten van situationale onveiligheid, maar vooral om het verkrijgen van *inzicht* in de omvang, achtergronden en aard van het specifieke concept van situationale zorgen over slachtofferschap van criminaliteit. Deze benadering biedt naar onze mening, in navolging van Gray, Jackson en Farrall (2006, 2008, 2011b), wel degelijk een werkbaar en schaalbaar empirisch zicht op een empirisch onderbelichte vorm van onveiligheidsbeleving (zie ook Lee, 2007; Spithoven, 2017a) die juist in een politieke en maatschappelijke context een cruciale rol speelt (Lee, 2007).

3.4 Deelnemers

In totaal hebben wij van 482 Amsterdamse online panelleden een respons ontvangen. Ook hebben 306 personen de pen-en-papier enquête in de wijk Oostgaarde in Capelle aan den IJssel ingevuld. De non-respons voor beide dataverzamelingen is niet bijgehouden, wat opnieuw een belangrijke beperking vormt in onze studie. De gemiddelde leeftijd van de Amsterdamse sample was 57 jaar (Min=22, Max=87, SD=13,084), 49% van de deelnemers was vrouw. Van de deelnemers in Capelle aan

4 We kunnen ons daarbij ook afvragen of het mogelijk is om concrete zorgen over criminaliteit in het moment zelf te rapporteren en of het verantwoord is dat aan een deelnemer te vragen bij toenevende ernst van de ervaren dreiging. Fysiologische metingen zouden uitkomst kunnen bieden (zie bijv. Castro-Toledo et al., 2017). Ontwerp van methoden waarbij de verstreken tijd tussen de ervaring en rapportage geminimaliseerd wordt betreft een andere benadering van dit probleem (bijv. op basis van *experience sampling*-methoden, al dan niet gebruikmakend van een app, zie bijv. Solymosi et al., 2021).

den IJssel was de gemiddelde leeftijd 52 jaar (Min=10, Max=99, SD=19,719) en was 58,8% vrouw.

3.5 Naar de analyse

Hierna zullen allereerst de resultaten van onze gedeeltelijke replicatie van het werk van Jackson, Gray en Farrall worden uitgewerkt. Vervolgens wordt met behulp van een logistische regressieanalyse getoetst of het al dan niet ervaren van zorgen over slachtofferschap van criminaliteit de afgelopen twaalf maanden samenhangt met indicatoren voor kwetsbaarheid (leeftijd, geslacht), dispositionele angst (snel angstig reageren in situaties; van het ergste uitgaan) en de globale intensiteitsmeting van zorgen over de dreiging van slachtofferschap van criminaliteit. Afsluitend verkennen we op basis van onze data de kenmerken van de situaties waarin zorgen over slachtofferschap van criminaliteit door onze respondenten werden ervaren. Hiervoor gebruiken wij een combinatie van beschrijvende statistiek en kwalitatieve analyse van de antwoorden op de open vraag: *‘Wilt u de situatie en de omstandigheden omschrijven toen u zich de laatste keer in de afgelopen twaalf maanden zorgen maakte om zelf slachtoffer van criminaliteit te worden?’* De respons op deze vraag is eerst open gecodeerd, waarna axiaal is gecodeerd om tot een aantal overkoepelende, dominante, codes te komen die vervolgens op frequentie zijn geanalyseerd (Saldaña, 2012). Daartoe zijn de antwoorden op de vraag uit het SPSS-bestand gehaald en in een Word-document geplaatst. Voor de Amsterdamse data is dat gedaan wanneer de deelnemer aangaf dat deze ervaring thuis of op straat in de eigen buurt was. Voor de data van Capelle aan den IJssel is ook de situatieomschrijving geanalyseerd van ervaringen op straat op een plek waar de deelnemer vaker komt. Dit waren namelijk veelal locaties in of nabij de wijk Oostgaarde. De data van Amsterdam en Capelle aan den IJssel worden hierna parallel aan elkaar geanalyseerd.

4 Resultaten

4.1 Replicatie: de standaardmeting vs. de frequentiemeting van Gray, Jackson en Farrall

Net als in eerder onderzoek hebben we onze deelnemers gevraagd naar hun algemene zorgen over criminaliteit op basis van een standaard, single item, vraag: *‘Hoe bezorgd bent u over het algemeen om slachtoffer te worden van criminaliteit?’* De resultaten zijn opgenomen in tabel 1. Zowel in de Amsterdamse sample als die in Oostgaarde (Capelle aan den IJssel) maakt slechts een klein deel van de deelnemers zich behoorlijk veel of zeer veel zorgen om slachtoffer te worden van criminaliteit. Een groot deel van de deelnemers maakt zich er totaal geen zorgen over, terwijl het grootste deel van de deelnemers zich een beetje zorgen maakt om slachtoffer te worden van criminaliteit.

Wanneer we zorgen over criminaliteit meten aan de hand van de eerder uiteengezette frequentiemeting van de onderzoeksgroep Gray, Jackson en Farrall, verandert voorgaand beeld. In antwoord op de vraag *‘Heeft u zich in de afgelopen twaalf maanden zorgen gemaakt om zelf slachtoffer van criminaliteit te worden?’* blijkt dat ongeveer driekwart van de deelnemers ‘nee’ antwoordt op deze vraag. Iets meer

dan een kwart van de sample in Capelle aan den IJssel maakte zich de afgelopen twaalf maanden wel zorgen om zelf slachtoffer te worden van criminaliteit (tabel 2); van de sample in Amsterdam antwoordde iets minder dan een kwart van de deelnemers met 'ja' op de vraag. Deelnemers die zich de afgelopen twaalf maanden zorgen maakten om zelf slachtoffer te worden van criminaliteit is ook gevraagd hoe vaak dat ongeveer het geval was. Dit bleek een lastige vraag voor een flink aantal deelnemers: bijna een kwart van de personen die aangaven zich wel zorgen te hebben gemaakt, leverde geen bruikbaar antwoord op deze vraag. Van de deelnemers die wel antwoord gaven op deze vraag maakte rond de 40% (zowel Amsterdam als Capelle aan den IJssel) zich de afgelopen twaalf maanden één tot drie maal zorgen. Een veel kleiner aandeel van de deelnemers maakte zich zeer frequent zorgen om slachtoffer te worden van criminaliteit (tabel 2).

Aan deelnemers die 'ja' hebben geantwoord op de vraag of zij zich de afgelopen twaalf maanden zorgen hebben gemaakt om zelf slachtoffer te worden van criminaliteit is ook gevraagd hoe intens hun zorgen de laatste keer waren toen zij deze zorgen ervoeren. In vergelijking met tabel 1 zien we dat, wanneer we refereren aan een herinnering aan een concreet moment waarop men zich zorgen maakte (tabel 3), deze zorgen gemiddeld genomen intenser zijn.

Tabel 1 *Algemene zorgen over slachtofferschap van criminaliteit*

Zorgen over slachtofferschap van criminaliteit (algemeen)	Amsterdam % (n)	Oostgarde, Capelle a/d IJssel % (n)
Totaal niet bezorgd	42,1% (n=199)	44,4% (n=132)
Een beetje bezorgd	52,6% (n=249)	47,8% (n=142)
Behoorlijk bezorgd	4,2% (n=20)	5,7% (n=17)
Zeer bezorgd	1,1% (n=5)	2,0% (n=6)
Totaal	100% (n=473) ^a	100% (n=297) ^a

^a In beide samples gaven negen deelnemers geen (bruikbaar) antwoord op deze vraag. Deze deelnemers zijn hier niet meegenomen in de totalen.

Tabel 2 (Frequentie van) zorgen over slachtofferschap van criminaliteit de afgelopen twaalf maanden

Zorgen afgelopen twaalf maanden	% (n), Amsterdam	% (n), Oostgaarde, Capelle a/d IJssel	Frequentie zorgen	% van enkel diegenen die zich zorgen maakten, Amsterdam	Zonder 'weet ik niet' / geen antwoord	% van enkel diegenen die zich zorgen maakten, Oostgaarde, Capelle a/d IJssel	Zonder 'weet ik niet' / geen antwoord
Nee	76,6% (n=369)	72,9% (n=223)	-	-	-	-	-
Ja	23,4% (n=113)	27,1% (n=83)	1-3 keer	32,7% (n=37)	43,0% (n=37)	28,9% (n=24)	40,7% (n=24)
			4-11 keer	16,8% (n=19)	22,1% (n=19)	21,7% (n=18)	30,5% (n=18)
			12-52 keer	17,7% (n=20)	23,3% (n=20)	6,0% (n=5)	8,5% (n=5)
			53+ keer	8,8% (n=10)	11,6% (n=10)	14,5% (n=12)	20,3% (n=12)
			Weet ik niet / geen antwoord	23,9% (n=27)	-	28,9% (n=24)	-

Tabel 3 *De intensiteit van de zorgen om zelf slachtoffer te worden van criminaliteit, de laatste keer dat deelnemers deze zorgen ervoeren*

Zorgen over slachtofferschap van criminaliteit (de laatste keer)	Amsterdam % (n)	Oostgaarde, Capelle a/d IJssel % (n)
Amper bezorgd	7,1% (n=8)	7,2% (n=6)
Een beetje bezorgd	51,3% (n=58)	55,4% (n=46)
Behoorlijk bezorgd	31,9% (n=36)	31,3% (n=26)
Zeer bezorgd	9,7% (n=11)	6,0% (n=5)
Totaal	100% (n=113)	100% (n=83)

4.2 *Samenhang met kwetsbaarheid, dispositionele angst en algemene onveiligheidsbeleving*

Vervolgens is onderzocht of indicatoren voor kwetsbaarheid (leeftijd, geslacht), dispositionele angst (snel angstig reageren in situaties; van het ergste uitgaan) en algemene, abstracte zorgen over slachtofferschap van criminaliteit verband houden met het al dan niet rapporteren van zorgen om slachtoffer te worden van criminaliteit de afgelopen twaalf maanden (tabel 4).

Als eerste wordt het model voor Amsterdam behandeld. Hoewel het model significant blijkt, is de kwaliteit beperkt (Nagelkerke R Square = 0,31). Het is enigszins opvallend dat er geen significant verband optreedt voor geslacht, omdat geslacht in veel klassiek *fear of crime*- onderzoek een belangrijke verklaring vormt voor de intensiteit van zorgen over criminaliteit (zie o.a. Collins, 2016; Hale, 1996; Spithoven, 2017a). Ook voor de twee indicatoren voor dispositionele angst wordt geen significant verband gevonden. Voor leeftijd wordt wel een significant, maar negatief verband gevonden. De odds ratio voor leeftijd bedraagt 0,957: met een toename van leeftijd met één jaar zien we dus een afname in de odds op het rapporteren van zorgen over slachtofferschap van criminaliteit de afgelopen twaalf maanden (versus het niet rapporteren van zorgen over slachtofferschap van criminaliteit de afgelopen twaalf maanden). De kans op het ervaren van zorgen over slachtofferschap van criminaliteit de afgelopen twaalf maanden neemt dus af met het toenemen van de leeftijd. In het model houden algemene zorgen over slachtofferschap van criminaliteit het sterkste verband met het al dan niet rapporteren van zorgen over slachtofferschap van criminaliteit de afgelopen twaalf maanden. De odds nemen flink toe (OR=7,697) naarmate deelnemers zich over het algemeen meer zorgen maken over slachtofferschap van criminaliteit.

Bij een herhaling van zetten, maar nu op de data uit Capelle aan den IJssel, vormt zich een vergelijkbaar beeld. Hoewel de kwaliteit van het model in zijn geheel minder is (Nagelkerke R Square = 0,211), vinden we ook hier een significant verband op de voorspeller 'algemene zorgen over criminaliteit' (OR=4,159) (maar niet voor leeftijd).

Tabel 4 *Voorspellers van het al dan niet rapporteren van zorgen om zelf slachtoffer te worden van criminaliteit de afgelopen twaalf maanden, aan de hand van logistische regressieanalyse*

	Model Amsterdam			Model Oostgaarde, Capelle a/d IJssel		
	B	OR	S.E.	B	OR	S.E.
Constante	-0,352	0,703	0,611	-2,516	0,081	0,851
Geslacht	-0,156	0,855	0,257	-0,452	0,636	0,328
Leeftijd	-0,044***	0,957	0,010			
SQRTleeftijd ^a				-0,129	0,879	0,103
Algemene zorgen over criminaliteit	2,041***	7,697	0,281	1,425***	4,159	0,288
Is snel angstig	-0,160	0,852	0,203	0,013	1,013	0,216
Gaat uit van het ergste	0,277	1,319	0,195	0,201	1,222	0,256
Nagelkerke R Square			0,31			0,211
N			445			263

^a Omdat niet aan de assumptie van de aanwezigheid van een lineaire relatie tussen de continue voorspeller leeftijd en de logit van de uitkomstvariabele wordt voldaan voor de sample van Capelle aan den IJssel (getoetst a.d.h.v. de Box-Tidwell Transformation) is een square root (SQRT) transformatie uitgevoerd voor deze variabele, en is het model gedraaid met deze variabele. De data voldoen aan de overige assumpties.

B staat voor de (logistische) regressiecoëfficiënt.

OR staat voor de Odds Ratio, die berekend wordt door de exponent te nemen van de regressiecoëfficiënt.

S.E. staat voor de standaardfout.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

4.3 Kenmerken van de situatie waarin deelnemers zich de laatste keer zorgen maakten om slachtoffer te worden van criminaliteit

Uit de vorige paragrafen blijkt dat een relatief klein deel van de deelnemers, naar dat zij zich kunnen herinneren, zich de afgelopen twaalf maanden zorgen heeft gemaakt om zelf slachtoffer te worden van criminaliteit. Hieronder gaan wij in op wat zij zich konden herinneren van de situatie en omstandigheden toen zij zich de laatste keer in de afgelopen twaalf maanden zorgen maakten om zelf slachtoffer van criminaliteit te worden. We doen dit voor de samples in Amsterdam en Capelle aan den IJssel afzonderlijk.

- Amsterdam

In de vragenlijst is met een gesloten vraag gevraagd naar het type locatie waar deelnemers zich de laatste keer zorgen maakten om slachtoffer te worden van criminaliteit. Daarbij treden duidelijk twee categorieën op de voorgrond: 1) op straat (48,7%, $n=55$) en 2) thuis (35,4%, $n=40$). De resterende percentages zijn onderverdeeld naar 'in het openbaar vervoer' (5,3%, $n=6$), 'op het werk' (1,8%, $n=2$), 'in een ander pand' (1,8%, $n=2$) en 'elders' (7,1%, $n=8$). Wanneer de eerste categorie verder uitgesplitst wordt, blijkt dat de deelnemers zich veelal op straat in de eigen buurt

zorgen maakten (32,7%, n=37), en in mindere mate op straat op een plek waar de deelnemers vaker komen (15%, n=17). Slechts één keer maakte een deelnemer zich zorgen over criminaliteit op een locatie die voor de eerste maal werd bezocht.

Wanneer specifiek wordt gekeken naar *wat* er in de herinnering van de respondent is voorgevallen per locatie, dan ontstaat met name voor de thuislocatie een eenduidig beeld: voor nagenoeg alle deelnemers die voor de thuislocatie zorgen rapporteerden, waren deze zorgen gerelateerd aan woninginbraak. Dit blijkt onder meer uit de antwoorden op de vraag over wat voor type criminaliteit de deelnemers zich zorgen maakten, waarbij 40 deelnemers 52 *vermeldingen* van een type criminaliteit maakten.⁵ Woninginbraak of insluiting (soms in combinatie met agressie of geweld) wordt in 54% van deze gevallen genoemd; beroving of een overval wordt in 23% van de gevallen genoemd. Wanneer de situatieschets bestudeerd wordt, zien we eenzelfde beeld ontstaan, maar valt ook op dat de intensiteit van de beschrijving van het voorval flink verschilt. In enkele gevallen wordt er gesproken over een angst op basis van een concrete slachtofferervaring, zoals: *'Er is bij ons ingebroken. Ik heb de dader betrappt (...). Het liep zo gelukkig allemaal met een sissert af, maar daarna ben ik wel een paar weken schrikkerig geweest van rare geluiden 's nachts.'* Vaker wordt genoemd dat *'er (...) inbraken in de buurt [zijn] geweest'*, of in de directe woonomgeving: *'In het pand waar ik woon is al verschillende keren ingebroken, laatstelijk op dezelfde etage waar ik woon.'* Dit levert met enige regelmaat een situatie op voor respondenten waarin men zich eigen slachtofferschap concreet kan voorstellen. Het wordt niet duidelijk uit de data of dat gepaard gaat met een concrete *trigger* in de omgeving (bijv. onbekende geluiden rondom de woning), of dat deze gedachten gewoonweg zo nu en dan komen 'bovendrijven'. Hierop komen wij in paragraaf 5 terug. In de meeste gevallen (67,5%, n=27) bleek er geen ander persoon aanwezig die dit gevoel bezorgde bij de deelnemers. De zorgen die personen op de thuislocatie ervaren, clusteren bovendien in termen van tijd nadrukkelijk in de avond (35%, n=14) en nacht (25%, n=10), tegenover de ochtend (12,5%, n=5), middag (7,5%, n=3) en weet ik niet (meer) (20%, n=8).

Wanneer we ons richten op situaties waarbij deelnemers zich zorgen maakten om slachtoffer te worden van criminaliteit 'op straat in de eigen buurt', dan ontstaat een gedifferentieerder beeld. In totaal maakten hier 37 deelnemers 52 *vermeldingen* van een type criminaliteit. Zorgen over geweld of agressie worden in 30,8% van de gevallen genoemd en zorgen om te worden beroofd of overvallen in 28,8% van de gevallen. Ook intimidatie en uitlokking, en agressie in het verkeer / verkeersovertreddingen worden enkele keren genoemd. In de situatieschets wordt dan ook veelal gerefereerd aan een directe sociale interactie, onderliggend aan het moment waarop zorgen over criminaliteit worden ervaren. Zo noemen deelnemers in verhouding vaak interacties met stereotiepe of onbekende anderen. Soms wordt daarbij enkel gerefereerd aan hun aanwezigheid als trigger voor de ervaren zorgen over criminaliteit: *'Hier in Buitenveldert lopen steeds meer vreemde mensen rond sinds het*

5 Dit betekent dat in gevallen meerdere typen criminaliteit genoemd worden als onderdeel van de gebeurtenis: de ervaren momenten zijn mogelijk niet altijd zo concreet dat er één duidelijk omliggende vorm van slachtofferschap verwacht wordt.

aantal hotels en Airbnb's is toegenomen' of 'Een aantal onguere types bij elkaar'. In andere gevallen wordt specifiekere gerefereerd aan overlast gevend of dreigend gedrag, vertoond door onbekende of stereotiepe anderen, als trigger: 'Er zijn diverse groepjes in de wijk die veel vernielen' of 'De hoek werd bezet door een duidelijk aangeschoten grote groep, die al schreeuwend en elkaar duwend (on)gein aan het uithalen waren. Kon er niet langs, men wilde niet opzij'.

De deelnemers schreven ook een aantal maal uitgebreider over momenten waarop zij zich zorgen hebben gemaakt om beroofd te worden op straat. Opvallend vaak (vijf maal) rapporteren deelnemers ook een situationele bedreiging volgend op het aanspreken van een persoon of een groep personen die overlast veroorzaken en/of criminaliteit plegen, bijvoorbeeld: *"telkens als ik thuis kom staan er mensen voor de deur die drugs gebruiken of bier drinken en naar prostituees kijken. Ze worden erg agressief als ik ze vraag om te kalmeren."* Ook wordt 'verkeershufterigheid' vier maal genoemd, soms escalerend in situationele bedreiging. Een deelnemer vertelt bijna te zijn aangereden, samen met een *'moeder met kinderwagen (...) op de stoep. [De dader] heeft mij achtervolgd, vloekend, en bedreigd'*.

In de categorie 'op straat in de eigen buurt' waren relatief vaak één (16,7%, n=6) of meer personen (55,5%, n=20) aanwezig als onderdeel van het moment waarop de deelnemer zorgen over criminaliteit ervoer. In termen van tijdstippen rapporteert iets meer dan de helft van de deelnemers (56,8%, n=21) zich deze zorgen gemaakt te hebben in de avond en 27% (n=10) in de middag. Vier (10,8%) deelnemers rapporteerden ochtend, één deelnemer nacht. Ook één deelnemer wist het niet of niet meer.

Als laatste beschrijven deelnemers ook een aantal situaties waarbij de combinatie van alleen, 's avonds en in het donker op zichzelf de aanleiding vormt voor zorgen over slachtofferschap van criminaliteit. Logischerwijs geeft een aantal deelnemers (27,8%, n=10) dan ook aan dat er gedurende de situatie geen andere personen aanwezig waren.

Deelnemers is ook gevraagd om op een kaart aan te geven waar zij zich de laatste keer zorgen hebben gemaakt om zelf slachtoffer te worden van criminaliteit. Voor de sample in Amsterdam levert dit een zeer gespreid beeld op, zonder een in onze ogen bruikbare clustering (zie figuur 1). Dat komt niet geheel onverwacht, omdat 1) slechts een klein deel van de deelnemers zich de afgelopen twaalf maanden zorgen maakte om slachtoffer te worden van criminaliteit; 2) slechts een deel van deze deelnemers rapporteerde dat de laatste keer dat zij zich zorgen maakten op straat was en 3) het bestudeerde, stedelijk gebied van Amsterdam zeer omvangrijk is.

- Capelle aan den IJssel

Ook in Capelle aan den IJssel bleken het vooral de thuislocatie (32,2%, n=19) en locaties op straat (50,8%, n=30) te zijn waar onze deelnemers zich de laatste keer

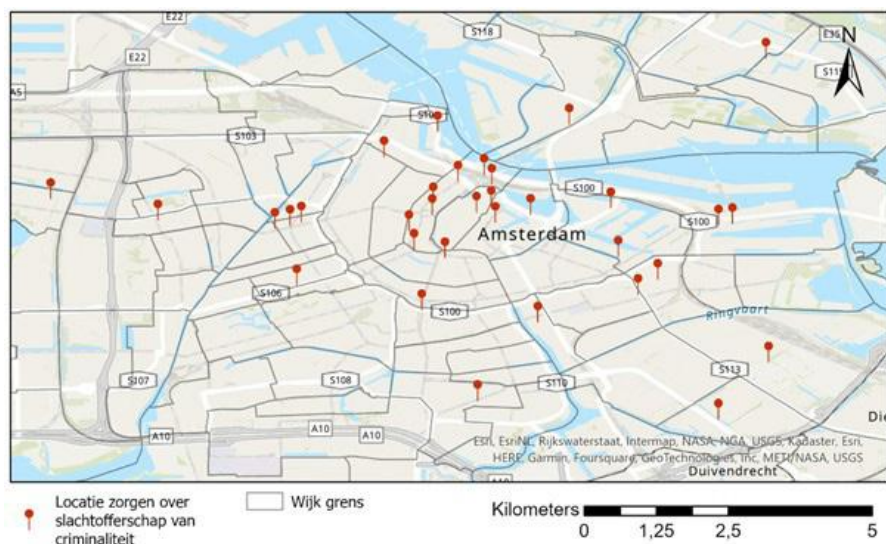
zorgen maakten om slachtoffer te worden van criminaliteit.⁶ Ook het openbaar vervoer wordt met 10,2% (n=6) relatief vaak genoemd. De resterende respons is onderverdeeld in 'op het werk' (1,7%, n=1) en 'in een ander pand' (5,1%, n=3). Van de dertig deelnemers die zich op straat zorgen maakten, was dat voor twintig deelnemers in de eigen buurt (33,9%), en voor tien deelnemers (16,9%) op straat op een plek waar zij vaker komen.

De negentien deelnemers uit Capelle aan den IJssel die zich de laatste keer zorgen maakten om slachtoffer te worden van criminaliteit op de thuislocatie maakten in totaal 21 *vermeldingen* van een type criminaliteit. Ook hier worden veelal zorgen over woninginbraak of insluiping genoemd (52,4%). En ook hier bespreken deelnemers angst voor slachtofferschap op basis van eerder slachtofferschap: *'Ingebroken (...). Sindsdien bang dat het nog een keer gebeurt, plus onveilig gevoel dat anderen in huis zijn geweest. Vooral nu 's avonds last van.'* Door anderen worden concrete situaties geduid zoals *'Verleden week. Mensen bellen aan beneden, ik neem op, krijg geen reactie. Bang dat ze in komen breken.'* Ook worden inbraken in de buurt genoemd als aanleiding voor de ervaren zorgen, terwijl anderen benoemen meer algemeen *'bang voor inbraak thuis'* te zijn. Voor de thuislocatie ervoeren deelnemers vooral in de nacht en avond (71,4%) zorgen over slachtofferschap van criminaliteit. Op de vraag of iemand aanwezig was gedurende de ervaring wordt opvallend genoeg acht maal (42,1%) 'weet ik niet' geantwoord. Ook in acht gevallen (42,1%) wordt aangegeven dat er geen ander persoon of groep personen aanwezig was bij de ervaring.

Wanneer de situaties 'op straat in de eigen buurt', waarin deelnemers zich zorgen maakten om slachtoffer te worden van criminaliteit, nader bekeken worden, maken twintig deelnemers 24 *vermeldingen* van een type criminaliteit. Deelnemers blijken zich met name zorgen gemaakt te hebben om slachtoffer te worden van geweld en agressie (33,3%), en om slachtoffer te worden van een overval of beroving (20,8%). Binnen de situatieschetsen wordt een aantal maal aan twee concrete gebeurtenissen gerefereerd als aanleiding voor de zorgen die deelnemers hebben ervaren: 1) een gewapende overval en 2) een recente schietpartij ten tijde van afname van de vragenlijst. Relatief vaak rapporteren deelnemers ook overlast gevend of bedreigend gedrag door 'groepen jongeren', 'hangjongeren' en 'jongelui', maar ook door 'rare figuren' en 'ongure types': *'In de flat moet ik 's avonds in de lift en daar gebeurt veel met name door jongelui. Ik durf 's avonds niet meer op straat.'* Opvallend is dat 'de flats' regelmatig terugkomen in de antwoorden.

6 Het bleek dat zestien deelnemers meerdere antwoorden aangekruist hebben bij de vraag wat het type locatie was waar zij zich de laatste keer zorgen maakten om slachtoffer te worden van criminaliteit. Bij uitsplitsen naar op straat in eigen buurt, op straat op een plek waar de deelnemer vaker komt en op straat op een locatie die voor de eerste maal bezocht werd, was er sprake van één missing. Ook kruiste wederom een deelnemer hier twee antwoorden aan. Aangezien hiermee geen eenduidig beeld geschetst kan worden, zijn deze achttien personen uitgesloten van de verdere beschrijving.

Figuur 1 Situationale zorgen over de dreiging van slachtofferschap van criminaliteit in Amsterdam

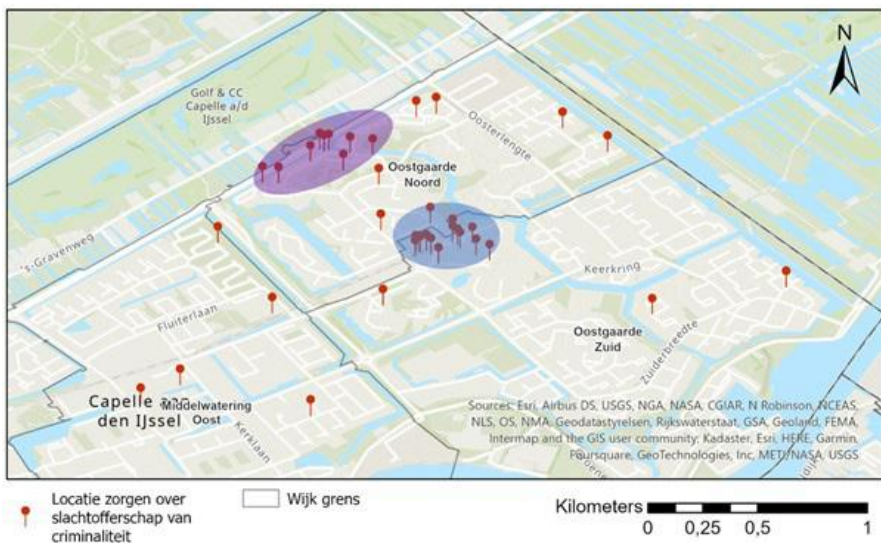
Deelnemers verwoordden problemen met alcohol en drugs in de buurt: *'Buurt is niet goed (...) mensen drinken veel alcohol en worden agressief. (...) [Ik ben het] meest bang voor mensen die agressief zijn.'* Een aantal deelnemers geeft ook aan dat ze het idee hebben dat ze personen niet goed kunnen aanspreken op overlast gevend of bedreigend gedrag: *'Je kan er niks van zeggen, gelijk agressie.'* Een andere deelnemer spreekt van een *'gebrek aan respect'*. Net als in de sample in Amsterdam worden ook hier relatief vaak andere personen geduid (73,7%) als onderdeel van het moment waarop de deelnemer zorgen over criminaliteit ervoer en maakten deelnemers zich vooral zorgen in de avond (50%).

Aangezien in de wijk Oostgaarde geworven is nabij de centrale voorzieningen in de wijk, waaromheen verschillende buurten gelegen zijn, is het hier ook zinvol om te kijken naar ervaringen 'op straat op een plek waar ik vaker kom'. Allereerst blijken alle gerapporteerde ervaringen hier ook betrekking te hebben op specifieke gebeurtenissen in Capelle aan den IJssel, in de meeste gevallen ook in de wijk Oostgaarde. Zorgen over agressie en geweld (36,3%), zorgen om 'lastig gevallen te worden' (27,3%) en fietsdiefstal (18,2%) worden vaker genoemd. Uit de situatieomschrijving ontstaat een eenduidig beeld: veelal in de avond, in het donker, maken deze deelnemers zich wederom zorgen over (groepen) jongeren die *'dingen roepen/naar me kijken'*, *'daar rondhangen en verbaal aanwezig zijn'* en *'dingen schreeuwen'*. In één geval wordt specifiek aan de metrohalte 'De Terp' gerefereerd, in een ander geval aan de parkeergarage onder het winkelcentrum. Een andere deelnemer stelt in algemenere zin dat *'als ik in de avond mijn hond aan het uitlaten ben dan kom ik best vaak groepen hangjongeren tegen. Vaak staan ze dan met alcohol in hun handen. Er hangt dan een grimmige sfeer, waar ik mij 's avonds niet helemaal veilig bij voel'*. Antwoorden uit de gesloten vragen over aanwezige anderen en het dagdeel waarin de ervaring

plaatsvond, tonen dan ook dat er in nagenoeg alle gevallen een ander persoon betrokken was, en dat de ervaring voornamelijk in de avond en in mindere mate in de nacht plaatsvond.

Op basis van de beschrijving hierboven zien we binnen de sample in Capelle aan den IJssel al veel nadrukkelijker dan in de Amsterdamse sample dat ervaringen lokaal clusteren. Het beeld dat in deze paragraaf is geschetst, wordt dan ook nogmaals bevestigd wanneer de locaties waar deelnemers zich zorgen maakten om slachtoffer te worden van criminaliteit op de kaart worden gezet: in termen van locatie rapporteren deelnemers met name situational zorgen over slachtofferchap van criminaliteit op straat rondom de metrohalte en het winkelcentrum (blauwe cirkel) en 'de flats' (paarse cirkel) (figuur 2).

Figuur 2 *Situationele zorgen over de dreiging van slachtofferschap van criminaliteit in Capelle aan den IJssel*

5 Conclusie en discussie

Er is in de wetenschappelijke literatuur veel kritiek op de manieren waarlangs *fear of crime* en (on)veiligheidsbeleving wordt gemeten. Naast een uitgebreide, algemene literatuur die zich richt op het in kaart brengen van de meer algemene zorgen die burgers zich maken over slachtofferschap van criminaliteit, is er ook steeds meer aandacht in de literatuur voor de concrete momenten in het dagelijks leven van inwoners waarbinnen zorgen over of angst voor slachtofferschap van criminaliteit als een *directe ophanden zijnde dreiging* wordt ervaren. Binnen die specifieke stroming wordt *fear of crime* onderzocht als een ervaring die variabel is door tijd en ruimte (zie o.a. Brands, Schwanen & Van Aalst, 2015; Jackson, 2005; Solymosi, Bowers & Fujiyama, 2015), en kan ze begrepen worden als 'gebeurtenis' of 'voorval': een *fear event*.

Net zoals in het eerdere werk van de onderzoeksgroep van Gray, Jackson en Farrall hebben wij in dit onderzoek beoogd de twee hiervoor genoemde stromingen in de *fear of crime*- literatuur naast elkaar te plaatsen aan de hand van metingen binnen één survey. Het vertrekpunt was daarbij een gedeeltelijke replicatie van het werk van de onderzoeksgroep van Gray, Jackson en Farrall. In onze vragenlijst hebben wij bovendien enkele vragen toegevoegd om tot een meer gedetailleerde bestudering van de (aard van de) situatie(s) te komen waarin personen zich zorgen maken om slachtoffer te worden van criminaliteit. Op die wijze kan ook beoordeeld worden wat de filtervraag die de onderzoeksgroep Gray, Jackson en Farrall gebruikt – en die wij vertaald hebben naar ‘*Heeft u zich in de afgelopen twaalf maanden zorgen gemaakt om zelf slachtoffer van criminaliteit te worden? [Ja (1) / Nee (0) / Weet ik niet / Geen antwoord]*’ – nu meer precies uitvraagt in termen van ervaringen, en in hoeverre deze goed in staat is om de situationele onveiligheidsbeleving van respondenten te benaderen. Als laatste is de meerwaarde onderzocht van een meer lokale toepassing van het instrument van Gray, Jackson en Farrall (met daarbij de door ons toegevoegde vragen) door een sample op stadsniveau (Amsterdam) en wijkniveau (Oostgaarde, Capelle aan den IJssel) op te halen.

Wanneer de twee metingen naast elkaar worden gelegd, zien we dat ze een fundamenteel ander beeld opleveren. Waar zowel van de sample in Amsterdam als die in Oostgaarde, Capelle aan den IJssel, ongeveer de helft van de deelnemers aangeeft zich in algemene zin ‘een beetje’ zorgen te maken om slachtoffer te worden van criminaliteit, kan maar ongeveer een kwart van de deelnemers zich ook een situatie van de afgelopen twaalf maanden herinneren waarin zij zich zorgen maakten om zelf slachtoffer te worden van criminaliteit. Dit resultaat is vergelijkbaar met het resultaat van Gray, Jackson en Farrall (2006, 2008; Farrall, Jackson & Gray, 2009): afhankelijk van het uitgevraagde type criminaliteit lag het percentage in hun studies tussen de 15% en 32%. Hoe scherper de vraagstelling zich dan richt op concrete, doorleefde ervaringen van zorgen over slachtofferschap van criminaliteit, hoe minder het fenomeen lijkt voor te komen. Datgene waar onze deelnemers zich dan in algemene zin een ‘beetje zorgen’ over maken, (b)lijkt in veel gevallen maar weinig gegrepen uit het dagelijks leven. Tegelijkertijd komen er op basis van de resultaten binnen deze alternatieve meting toch ook concrete, en soms zeer alarmerende, ervaringen boven water, die binnen de meer gangbare vraagstelling naar onze verwachting niet aan de oppervlakte zouden komen. Wij zien de mogelijkheid tot het maken van dit onderscheid als een sterk punt van het door ons (door)ontwikkelde instrument (zie ook het recentere werk van Gray, Jackson & Farrall, 2011b; Lee, Jackson & Ellis, 2020).

Net als in het werk van Gray, Jackson en Farrall is vervolgens voor een aantal variabelen onderzocht in hoeverre deze verband houden met het rapporteren van zorgen over slachtofferschap van criminaliteit de afgelopen twaalf maanden. Zowel in Amsterdam als in Oostgaarde, Capelle aan den IJssel, wordt een sterk (positief) verband gevonden tussen algemene zorgen over slachtofferschap van criminaliteit en het rapporteren van zorgen over slachtofferschap van criminaliteit de afgelopen twaalf maanden. Verder onderzoek naar het verband tussen algemene *fear of crime* en situationele *fear of crime* is op basis van deze bevinding zeer interessant. Ander onderzoek laat bijvoorbeeld zien dat inwoners die zowel nadrukkelijk algemene

fear of crime uitén zich in het dagelijks leven frequent zorgen maken om slachtoffer te worden van criminaliteit, de meest problematische en concreet hulpbehoevende groep vormen (Farrall, Jackson & Gray, 2009; Lee, Jackson & Ellis, 2020). Het zou interessant zijn om deze groep, en haar ervaringen, meer gedetailleerd te onderzoeken. Voor de sample in Amsterdam wordt bovendien een significant verband gevonden voor leeftijd (vaak een *proxy* voor kwetsbaarheid), waarbij de kans op het ervaren van zorgen over slachtofferschap van criminaliteit de afgelopen twaalf maanden met het toenemen van de leeftijd afneemt. Opvallend genoeg wordt er *geen* significant verband gevonden voor geslacht, waar dat in gangbaar onderzoek naar (de intensiteit van gerapporteerde) *fear of crime* veelal wel het geval is (Collins, 2016; Hale, 1996). Anders dan verwacht, wordt ook *geen* verband gevonden voor variabelen die dispositionele angst (Gabriel & Greve, 2003) benaderen. Het zou interessant zijn om dit verband nogmaals te onderzoeken, meer direct volgend op de specifieke ervaring om de eerder behandelde invloed van reflectie te kunnen wegen.

Naast de gedeeltelijke replicatie van onderzoek van Gray, Jackson en Farrall hebben wij getracht ook een toevoeging op hun benadering te maken door de details uit te vragen van de laatste situatie waarbinnen deelnemers zorgen over slachtofferschap van criminaliteit hebben ervaren. Daarbij hebben wij de *locatie* waarop zorgen over slachtofferschap van criminaliteit werden ervaren telkens centraal gesteld. Het is enigszins opvallend dat de thuislocatie daarbij veelvuldig wordt genoemd: binnen het internationale *fear of crime*-onderzoek ligt het accent vaak op (het onderzoeken en beïnvloeden van) onveiligheidsgevoelens in de openbare ruimte (Van Noije & Iedema, 2017).

Wat betreft de omstandigheden kan er een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen ervaringen thuis en op straat. Zowel in Amsterdam als in Oostgaarde, Capelle aan den IJssel, gaat het bij de thuislocatie veelal om een in meer of mindere mate ophanden zijnde dreiging van inbraak en insluiping. Deze ervaringen worden in de avond en vooral in de nacht gerapporteerd, vaak in afwezigheid van anderen. Op straat legt men vaker de nadruk op agressie (ook in het verkeer), diefstal en beroving. De zorgen over slachtofferschap van criminaliteit op straat vinden vooral hun oorsprong in interacties met stereotiepe of onbekende anderen. Waar in de Amsterdamse sample hier een meer divers beeld optreedt, komt in Oostgaarde, Capelle aan den IJssel, relatief vaak (hang)jeugd ter sprake. In beide gevallen vinden de ervaringen met name plaats in de avond. Het beeld dat uit beide samples ontstaat, komt overeen met literatuur die inzicht geeft in beschrijvingen van situaties waarin deelnemers angstige momenten uitzetten. Thema's als nacht of donkerte en de aanwezigheid van onbekende of onvoorspelbare anderen spelen daarin een belangrijke rol (zie o.a. Hale, 1996; Spithoven, 2017a).

Het lokaal uitzetten van de door ons aangevulde benadering van Gray, Jackson en Farrall heeft volgens ons ook enkele nadrukkelijke voordelen. Wanneer bewoners van een stad (in dit geval Amsterdam) of zelfs een wijk (in dit geval Oostgaarde, in Capelle aan den IJssel) worden bevraagd, tekent zich een duidelijk beeld af van (meer) lokale veiligheidsproblematiek en de zorgen die deelnemers zich daar in hun dagelijks leven over maken. Veel van de opgehaalde ervaringen hadden immers betrekking op *fear events* binnen de eigen buurt, of locaties waar de deelne-

mers vaker kwamen (naast op de thuislocatie). In het geval van Capelle aan den IJssel ging dit dan nagenoeg altijd over een locatie in de wijk Oostgaarde, waarbij ook een duidelijke clustering optrad. In Amsterdam was dat laatste veel minder het geval. Daarbij heeft het op kaarten aangeven van exacte locaties waar men zich de laatste keer zorgen heeft gemaakt om slachtoffer te worden van criminaliteit volgens ons voor een grootstedelijke setting als Amsterdam dan ook niet tot bruikbare resultaten geleid. Het door ons aangescherpte instrument bewijst zijn meerwaarde naar ons beeld dan ook vooral in de lokale situatie van een wijk of buurt. Op basis van onze resultaten concluderen wij – in lijn met Ditton en collega's (1999), Farrall en Gadd (2004a) en Gray, Jackson en Farrall (2008) – dat de gerapporteerde 'zorgen over criminaliteit' in onderzoek vooral het resultaat zijn van de manier waarop dit ingewikkelde fenomeen wordt gemeten (zie ook Hale, 1996). Op basis daarvan is het dan ook van belang om ontwikkelingen in de percepties van criminaliteit op basis van de algemene, brede metingen op wijkniveau te blijven monitoren (Spithoven, 2017b). Tegelijkertijd kan het *aanvullend* nuttig zijn om ook in te zetten op locaties waar de veiligheidsbeleving in het dagelijks leven van bewoners onder druk lijkt te staan. Het door ons doorontwikkelde instrument, op basis van het werk van Gray, Jackson en Farrall, kan daartoe worden ingezet. Het doel is dan om een duidelijk beeld op te halen van de concrete zorgen die bewoners ervaren in hun dagelijks leven, om daar vervolgens meer gericht wat aan te kunnen doen.

Toch moet ook kritisch gekeken worden naar de door ons – in navolging van Gray, Jackson en Farrall – gehanteerde vraagstelling om situationele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit te benaderen. In de resultaten worden namelijk ook aanwijzingen gevonden dat de gerapporteerde ervaringen minder eenduidig zijn dan vooraf werd verwacht. Te denken valt aan de deelnemers die aangeven zich meer dan 52 keer in de voorgaande twaalf maanden zorgen te hebben gemaakt. We kunnen ons afvragen of dit nog wel een realistische weergave is van situationele zorgen over slachtofferschap van criminaliteit. Het nadrukkelijke verband tussen algemene zorgen over criminaliteit en het rapporteren van zorgen over slachtofferschap van criminaliteit in de afgelopen twaalf maanden zet ook aan tot nadenken: was de vraagstelling wel voldoende in staat om de twee van elkaar te scheiden? In de beschrijvingen van de situaties lijken we daarnaast ook 'bovendrijvende gedachten' aan potentieel slachtofferschap aan te treffen, zonder dat er in het moment zelf een *concrete trigger* aanwijsbaar lijkt. Waar we dit ook als *fear event* zouden kunnen bestempelen, is dit toch ook wat anders dan het ervaren van een directe en ophanden zijnde dreiging op basis van specifieke *cues* of *triggers* op een specifieke locatie en tijd.

We nodigen lezers dan ook graag uit om met ons verder te denken hoe, door middel van een *kwantitatieve* vraagstelling, de aard én omvang van (lokale) situationele veiligheidsbeleving zo nauwkeurig mogelijk in kaart kan worden gebracht. Daarbij lijkt het van belang om nadrukkelijker te verwijzen naar een 'momentopname' dan wij nu in onze vraagstelling hebben gedaan. Het zou ook wenselijk zijn om de tijd tussen de ervaring en de rapportage te beperken. Dat laatste levert dan ook wel weer een uitdaging op in het geval van cross-sectioneel onderzoek: de sample zal

dan waarschijnlijk aanzienlijk moeten worden vergroot, en hoe zijn zoveel respondenten te vinden die aan dergelijk onderzoek willen meewerken?

Ondanks de hier genoemde beperkingen, is het door ons doorontwikkelde instrument bij de interpretatie van 'onveiligheidsbeleving' volgens ons toch een belangrijke toevoeging: zorgen over slachtofferschap van criminaliteit over de afgelopen twaalf maanden worden slechts in beperkte mate gerapporteerd. Wanneer deelnemers wel zulke zorgen over slachtofferschap van criminaliteit rapporteren, treden deels (tussen inwoners) vergelijkbare situaties (met specifieke kenmerken) op de voorgrond. Onze uitkomsten, maar ook de gevoerde discussie hierboven, onderstrepen dan enerzijds nog maar eens het belang om een scherp conceptueel onderscheid te maken bij het doen van onderzoek naar onveiligheidsbeleving. Anderzijds levert zicht op zulke (gelijkende) situaties volgens ons een nadrukkelijk aanknopingspunt voor het formuleren van een (lokale) aanpak van situationele onveiligheidsbeleving.

Literatuur

- Atkinson, R. & G. Millington (2018) *Urban Criminology: The City, Disorder, Harm and Social Control*. Abingdon: Routledge.
- Box, S., C. Hale & P. Pack (1987) *Victimization and Fear of Crime*. University of Kent Applied Statistics Research Unit Report to the Home Office.
- Brands, J., T. Schwanen & I. van Aalst (2015) Fear of Crime and Affective Ambiguities in the Night-time Economy. *Urban Studies*, 52(3), 439-455.
- Bruinsma, G.J. (2007) Urbanization and Urban Crime: Dutch Geographical and Environmental Research. *Crime and Justice*, 35(1), 453-502.
- Buurtmonitor gemeente Capelle aan den IJssel (2023, 7 maart) *Beleving veiligheid per wijk*. Geraadpleegd via https://capelle-ijssel.buurtmonitor.nl/viewer?workspace_guid=423cc4c2-bdd2-40f7-9288-b78212c8025a.
- Castro-Toledo, F.J., J.O. Perea-García, R. Bautista-Ortuño & P. Mitkidis (2017) Influence of environmental variables on fear of crime: Comparing self-report data with physiological measures in an experimental design. *Journal of Experimental Criminology*, 13, 537-545.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2023, 7 maart) *Sociale veiligheid per regio*. Geraadpleegd via <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85146NED/table?dl=63A74>.
- Chadee, D. & M. Chadee (2016) Media and Fear of Crime: An Integrative Model. In: D. Chadee (Ed.), *Psychology of fear, crime and the media. International perspectives* (p. 58-78). Routledge.
- Collins, R.E. (2016) Addressing the inconsistencies in fear of crime research: A meta-analytic review. *Journal of criminal justice*, 47, 21-31.
- Cresswell, T.J. (1992) *In place/out of place: Geography, ideology and transgression*. Madison: The University of Wisconsin.
- Dalgleish, T. (2004) The Emotional Brain. *Nature Reviews Neuroscience*, 5(7), 583-589.
- Ditton, J., J. Bannister, E. Gilchrist & S. Farrall (1999) Afraid or Angry? Recalibrating the 'Fear' of Crime. *International Review of Victimology*, 6(2), 83-99.
- Farrall, S., J. Bannister, J. Ditton & E. Gilchrist (1997) Questioning the measurement of the 'fear of crime': findings from a major methodological study. *British Journal of Criminology*, 37(4), 658-679.

- Farrall, S. & D. Gadd (2004a). Evaluating Crime Fears: A Research Note on a Pilot Study to Improve the Measurement of the 'Fear of Crime' as a Performance Indicator. *Evaluation*, 10(4), 493-502. doi.org/10.1177/1356389004050216
- Farrall, S.D., J. Jackson & E. Gray (2009) *Social order and the fear of crime in contemporary times*. Oxford: Oxford University Press.
- Fisher, B.S. & J.L. Nasar (1992) Fear of crime in relation to three exterior site features: Prospect, refuge, and escape. *Environment and behavior*, 24(1), 35-65.
- Fisher, B.S. & J.L. Nasar (1995) Fear spots in relation to microlevel physical cues: Exploring the overlooked. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 32(2), 214-239.
- Gabriel, U. & W. Greve (2003) The Psychology of Fear of Crime. Conceptual and Methodological Perspectives. *British Journal of Criminology*, 43(3), 600-614. doi.org/10.1093/bjc/43.3.600
- Garofalo, J. (1981) The Fear of Crime: Causes and Consequences. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 72(2), 839-857.
- Gray, E., J. Jackson & S. Farrall (2006) Reassessing the Fear of Crime: Frequencies and Correlates of Old and New Measures. *Experience & Expression in the Fear of Crime Working Paper No. 3*. doi.org/10.2139/ssrn.996314
- Gray, E., J. Jackson & S. Farrall (2008) Reassessing the Fear of Crime. *European Journal of Criminology*, 5(3), 363-380. doi.org/10.1177/1477370808090834
- Gray E., J. Jackson & S. Farrall (2011a) In Search of the Fear of Crime: Using Interdisciplinary Insights to Improve the Conceptualisation and Measurement of Everyday Insecurities. In: D. Gadd, S. Karstedt & S. Messner (Eds.), *Sage Handbook of Criminological Research Methods* (p. 266-281). London: Sage.
- Gray, E., J. Jackson & S. Farrall (2011b) Feelings and functions in the fear of crime: Applying a new approach to victimization insecurity. *The British journal of criminology*, 51(1), 75-94. doi.org/10.1093/bjc/azq066
- Hale, C. (1996) Fear of Crime: A Review of the Literature. *International Review of Victimology*, 4(2), 79-150. doi.org/10.1177/026975809600400201
- Hobbs, D., P. Hadfield, S. Lister & S. Winlow (2003) *Bouncers: Violence and governance in the night-time economy*. Oxford: Oxford University Press.
- Jackson, J. (2005) Validating New Measures of the Fear of Crime. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(4), 297-315. doi.org/10.1080/13645570500299165
- Killias, M. (1990) Vulnerability: Towards a better understanding of a key variable in the genesis of fear of crime. *Violence and victims*, 5(2), 97-108.
- Killias, M. & C. Clerici (2000) Different measures of vulnerability in their relation to different dimensions of fear of crime. *British journal of criminology*, 40(3), 437-450.
- Lee, M. (2007) *Inventing fear of crime. Criminology and the politics of anxiety*. Willan Publishing.
- Lee, M., J. Jackson & J.R. Ellis (2020) Functional and Dysfunctional Fear of Crime in Inner Sydney: Findings from the Quantitative Component of a Mixed-methods Study. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 53(3), 311-332.
- Lupton, D. (1999) 'Dangerous Places and the Unpredictable Stranger'. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 32(1), 1-15.
- Newman, O. & K.A. Frank (1982) The effects of building size on personal crime and fear of crime. *Population and environment*, 5(4), 203-220.
- Noije, L. van & J. Iedema (2017) *Achtervolgd door angst. Een kwantitatieve vergelijking van angst voor slachtofferschap met een algemeen gevoel van onveiligheid*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Pleysier, S. (2008) *Angst voor Criminaliteit Onderzocht. De Brede Schermerzone tussen Alledaagse Realiteit en Irrationeel Fantoom*. Leuven: KU Leuven.

- Pleysier, S., G. Vervaeke & J. Goethals (2004) Onveiligheidsgevoelens op de campus. Triggers in de onmiddellijke fysieke omgeving leiden tot angst voor criminaliteit. *Panopticon*, 25(4), 41-59.
- Saldaña, J. (2012) *The Coding Manual for Qualitative Researchers* (2nd ed.). Sage Publications.
- Skogan, W.G. (1987) The Impact of Victimization on Fear. *Crime & Delinquency*, 33(1), 135-154.
- Solymsi, R., K. Bowers & T. Fujiyama (2015) Mapping Fear of Crime as a Context-dependent Everyday Experience that Varies in Space and Time. *Legal and Criminological Psychology*, 20(2), 193-211.
- Solymsi, R., D. Buil-Gil, L. Vozmediano & I.S. Guedes (2021) Towards a place-based measure of fear of crime: A systematic review of app-based and crowdsourcing approaches. *Environment and Behavior*, 53(9), 1013-1044. doi: [org/10.1177/0013916520947114](https://doi.org/10.1177/0013916520947114)
- Sparks, R. (1992) Reason and unreason in 'left realism': Some problems in the constitution of the fear of crime. In: R. Matthews & J. Young (Eds.), *Issues in realist criminology*. Sage.
- Spithoven, R. (2017a) *Keeping Trouble at a Safe Distance: Unravelling the Significance of 'the Fear of Crime'*. Den Haag: Eleven.
- Spithoven, R. (2017b) Verstoorde veiligheidsbeleving. In gesprek met buurtbewoners over de 'onveiligheid' in hun buurt naar aanleiding van gestegen 'gevoelens van onveiligheid'. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 16(4), 3-23.
- Spithoven, R. (2018) Graven naar de wortels van onveiligheidsgevoelens. Resultaten van een onderzoek in twaalf buurten. *Justitiële verkenningen*, 44(6), 47-62.
- Spithoven, R. & L. Gloudemans (2018) *Verstoorde veiligheidsbeleving in Capelle aan den IJssel. Resultaten van meta analyses op de buurtmonitor 2013, 2015 & 2017 en een nieuwe meting onder het burgerpanel 2018*. Deventer: Hogeschool Saxion/Gemeente Capelle aan den IJssel.
- Vanderveen, G.N.G. (2006) *Interpreting fear, crime, risk and unsafety: Conceptualisation and measurement*, Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Vaus, D. de (2001). *Research design in social research*. Sage.
- Williams, R. (2008) Night spaces: Darkness, deterritorialization, and social control. *Space and culture*, 11(4), 514-532.
- Wurf, A.W.I.M. van der (1992) *Aard en achtergronden van onveiligheidsgevoelens in de woonomgeving*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.